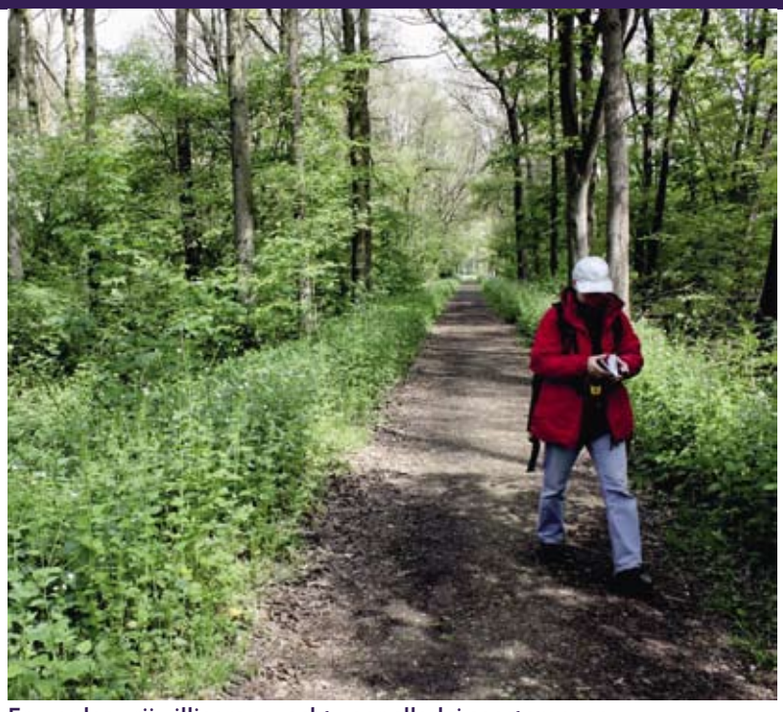

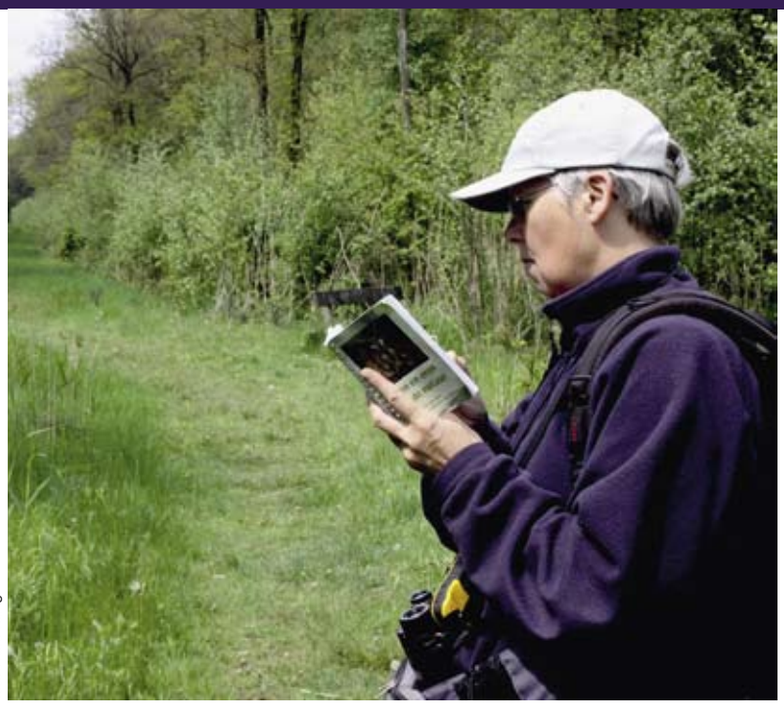

foto's Kars Veling

Er werden vrijwilligers gezocht voor allerlei soortgroepen

Natuurbeheerders en PGO's samen op zoek naar tellers

Voor Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) zijn vrijwillige tellers onmisbaar. Voor beheerders van natuurgebieden zijn de gegevens van die tellingen onmisbaar. Er bestaan echter nog wat 'witte vlekken', gebieden waarvan weinig bekend is. Reden voor beide partijen om samen op zoek te gaan naar nieuwe vrijwilligers. Op de Utrechtse heuvelrug startten ze een gezamenlijke wervingscampagne. Met succes.

— Kars Veling (De Vlinderstichting) en Nynke van der Ploeg (Natuurmonumenten).

> Waarnemingen zijn voor natuurbeheerders erg belangrijk. Rekening houden met bepaalde soorten gaat alleen als je weet dàt die soorten voorkomen en waar ze precies voorkomen.
En bovendien geven al die waarnemingen een indicatie hoe het met het gebied gaat; de waarnemingen zijn nodig om de kwaliteit van het beheer goed te kunnen beoordelen.
Ook de PGO's hebben behoefte aan zo volledig mogelijke verspreidingsgegevens en kunnen op basis daarvan aangeven of soorten voor- of achteruitgaan in Nederland en hoe en waar een soort beter beschermd kan worden.
Hoewel Nederland wellicht het best onderzochte land ter wereld is als het gaat om de natuur is het toch een grote klus om van alle gebieden in Nederland goede informatie over de voorkomende flora en fauna en de trends in de loop van de jaren te verzamelen. Beheerders hebben daarvoor niet de tijd, het geld en de specialistische kennis. Vrijwilligers helpen de beheerders dan uit de brand. Ook de PGO's krijgen hun gegevens vooral van vrijwilligers die veel tijd in de natuur doorbrengen en hun waarnemingen doorgeven. Maar deze ideale situatie bestaat niet overal.
De Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna (VOFF) en Natuurmonumenten zijn daarom gaan samenwerken, met het doel op zoek te gaan naar meer en betere vrijwilligers en die efficiënter in te zetten. Een vrijwilliger kan bijvoorbeeld al jaren een bepaald gebied inventariseren, terwijl er van een nabijgelegen gebied geen gegevens zijn. In eerste instantie werd daarom vooral binnen de bestaande vrijwilligers van de PGO's gezocht naar mensen die gebieden met ontbrekende gegevens willen inventariseren. Maar al snel bleek dat er in bepaalde regio's gewoon weinig vrijwilligers aan de slag zijn en dat van deze regio's ook betrekkelijk weinig gegevens bij de PGO's aanwezig zijn. Tijd voor gerichte actie!

De Utrechtse Heuvelrug als case

Een van de regio's met weinig gegevens en weinig waarnemers is de Utrechtse Heuvelrug. Niet alleen bij Natuurmonumenten en de PGO's speelde dit tekort, maar ook andere beheerders bleken hiermee te maken te hebben. De PGO's en de natuurbeheerders in het gebied (Staatsbosbeheer, Het Utrechts Landschap,

zaterdag 5 februari 2011

Gezocht: veel ogen en oren

Natuurorganisaties hebben tellers flora en fauna nodig

HEUVELRUG • Natuurliefhebbers op de Utrechtse Heuvelrug zijn graag gezien gasten bij de verschillende natuurorganisaties. Zij kunnen zo aan de slag om beestjes te tellen.

ROSE CARRY LOKIN

Met een paar stevige wandelschoenen, twee opletende ogen en een goed ontwikkeld gehoor zijn tellers van vlinders, reptielen, paddenstoelen en andere flora en fauna van harte welkom. Natuurmonumenten, Utrechts Landschap, Staatsbosbeheer en de gemeente Utrechtse Heuvelrug hebben de handen inéén geslagen. Allen zoeken zij tellers voor flora en fauna.

„In de Utrechtse Heuvelrug zijn er relatief weinig natuurgegevens bekend. Hoe meer we verzamelen, hoe meer inzicht we krijgen," aldus de natuurbeheerder van de gemeente, die samen met de andere organisaties het telwerk promoot.

Kara Veling van de Vlinderstichting zoeklinkt de werving van vrijwilligers voor het tellen van planten en dieren in de Utrechtse Heuvelrug. FOTO RAPHAEL SMENT

ONONTGONNEN

In Nederland doen zelfs 17.000 vrijwilligers betrouwbare waarnemingen in de natuur. „De Utrechtse Heuvelrug is nog een redelijk onontgonnen gebied," aldus projectleider Kara Veling van de Vlinderstichting. Volgens Veling, die de werving van tellers coördineert, is het niet alleen spannend, maar ook inspirerend en ontspannend werk. „Spannend, als je een zieuwe soort ontdekt, inspirerend als je een vier voor 's ochtends de rupsen in mooi van vogels te tellen en ontspannend als je plat op de grond ligt om de vogeltrek te volgen," lacht hij.

De toekomstige vrijwilliger tellier kan het overigens zo gek maken als hij of zij wil. Tellen kan namelijk op twee manieren, legt Veling uit. Als er weerd dwalgenomen aan het nogenaamde verspreidingsonderzoek kan de vrijwilliger zelf bepalen wanneer hij gaat. „Wat je dart, schrijf je op in je topografische inventarisatiestaat of mineer je in je app."

> « Spannend, als je plat op de grond ligt om de vogeltrek te volgen.
> Kara Veling

Bij meetkunen moet de waarnemer meer discipline hebben, weet Veling. Daarbij liggen tijd, plaats en frequentie vast. En grapt hij: „Iedereen goed wat je gaat tellen. Als je een bloedbeest hebt aan wong opstaan, moet je zeker geen vogels gaan inventariseren." Mogelijkheden voor toekomstige tellers zijn er genoeg. Bij Staatsbosbeheer zoeken ze bijvoorbeeld mensen voor vlinderonderzoek in de Amerongse Bovenpolder, terwijl natuurmonumenten ogen en oren zoekt voor onder anderen het volgen van broedvogels en roofvogels en fouraanderzoekers. De gemeente Utrechtse Heuvelrug hield afgelopen week de promotie-informatieavondavond voor Natuuronderzoek in de Utrechtse Heuvelrug. Veel natuurliefhebbers kwamen erop af. Zo ook voorzitter Nicolien Drost van vogelwerkgroep KNNV Zeist. Al vanaf haar tweedelie is zij een gepassioneerd vogelbeliet. Omdat de 200 leden telende werkgroep uit een eigen project van broedvogelinventarisatie op Stoldersteen heeft afgesloten, kwam zij voor haar leden zoeken naar een nieuw nutig project.

AANMELDINGEN

De informatieavond leverde meer dan 30 aanmeldingen van tellers op. „Dat is echt beter alle verwachting," aldus Veling. „Tellen is echt van belang, want hoe meer we weten, hoe meer we voor de natuur kunnen doen."

Een handleiding voor veldonderzoek is te vinden op www.utrechtsheuvelrug.nl. Ook mensen die thuis eigen tellingen hebben liggen, worden opgeroepen om deze door te geven.

Voor informatie of opgaven: kara.veling@vlinderstichting.nl

Ben jij er klaar

Aandacht voor de wervingsavond in de regionale pers

foto Hans van den Bos, Bosbeeld.nl

Vrijwilliger inventariseert jonge jeneverbesplanten

Natuurmonumenten en de gemeente Utrechtse Heuvelrug) zijn daarom in 2011 gestart met een gerichte werving en scholing. Door samen te werken kunnen vrijwilligers effectief worden ingezet. Als de natuurbeheerders samen een club vrijwilligers opleiden om bijvoorbeeld dagvlinders te inventariseren, kunnen deze vrijwilligers vervolgens ook bij toerbeurt de verschillende terreinen in de regio inventariseren. Het zou jammer zijn als het ene gebied jaarlijks wordt geïnventariseerd, en een ander gebied nooit aan bod komt. Daar is de natuur niet bij gebaat.

De natuurbeheerders en PGO's nodigden potentiële waarnemers uit voor een informatieavond. Dit in overleg met natuurverenigingen en -organisaties die zich al met de natuur op de Utrechtse Heuvelrug bezig houden. Via deze clubs en plaatselijke pers werd de avond onder de aandacht gebracht.

Doel van de avond was een inventarisatie van potentiële vrijwilligers, deze vrijwilligers warm maken voor natuuronderzoek en achterhalen wat er voor nodig is om er actieve waarnemers van te maken. Op de informatieavond op een ijskoude avond in februari verschenen ruim 50 personen in de raadszaal van het gemeentehuis in Doorn.

De aanwezigen werden enthousiast gemaakt door een boeiend verhaal over natuuronderzoek. Dit hoeft helemaal niet ingewikkeld te zijn en als vrijwilliger bepaal je zelf hoe intensief en hoe vaak je in het veld actief wilt zijn. Bij het verspreidingsonderzoek bijvoorbeeld is 'het melden van die citroenvlinder die u zag bij de Albert Heijn' al een bijdrage. Het kan ook gaan om een gebiedsinventarisatie, waarbij men gedurende een heel seizoen regelmatig een gebied bezoekt. Naast dat verspreidingsonderzoek, waarbij de vraag centraal staat 'wat zit waar' is ook monitoring van groot belang 'hoe gaat het met die soorten'. Dat vraagt van een vrijwilliger om op een vaste manier, regelmatig en bij voorkeur jaar in, jaar uit te tellen.

De natuurbeheerders uit het gebied vertelden hoe belangrijk het is dat er natuurgegevens in hun gebieden worden verzameld en gaven aan welke gegevens het hardst nodig zijn. Daar bleek dat er heel veel wensen waren en dat beheerders over veel soortgroepen om informatie zitten te springen.

De vrijwilliger

Maar wat willen de potentiële vrijwilligers en waar hebben zij behoefte aan? Wat is er nodig om ze actief te krijgen en te houden in natuuronderzoek? Uit de reacties uit de zaal bleek al dat er een gemêleerd gezelschap aanwezig was: van doorgewinterde onderzoekers tot geïnteresseerde leken. Wel waren er een aantal duidelijke wensen die in de hele zaal leefden.

- Concreet en duidelijk overzicht van de vraag van beheerders: wat willen ze waar onderzocht hebben?
- Een goede indicatie over de hoeveelheid werk die er van hun verlangd wordt
- Een duwtje in de rug om aan de slag te gaan met een groep waarvan men nog niet zoveel weet
- Goede terugkoppeling vanuit de beheerder: wat gebeurt er met de gegevens?

Ruim veertig van de aanwezige geïnteresseerden (soms al actieve vrijwilligers, soms alleen geïnteresseerd) lieten hun gegevens achter op de inschrijflijst. Vervolgens ontvingen deze vrijwilligers een duidelijke lijst met de concrete wensen van de verschillende natuurbeheerders en een uitnodiging om deel te nemen aan de cursus dagvlinders en libellen (zie kader).

Voor herhaling vatbaar!

En zijn de beheerders nu geholpen? De concrete vragen voor 2011 zijn in ieder geval voor een deel opgelost. Bij Staatsbosbeheer wordt dagvlindermonitoring uitgevoerd door vrijwilligers, Natuurmonumenten wordt geholpen met de nodige inventarisatie van de flora.

En ook voor Het Utrechts Landschap en de Gemeente zijn meer vrijwilligers actief. En er is zelfs al een groep vrijwilligers die heeft toegezegd volgend jaar aan de slag te gaan met de wensen van Staatsbosbeheer. Maar nog niet alle wensen zijn vervuld. De eerste stap is gezet. Er is nu een heel bestand met geïnteresseerden die verder bij de inventarisaties en monitoring op de Utrechtse heuvelrug betrokken kunnen

foto Kars Veling

Volle raadszaal bij wervingsbijeenkomst Natuuronderzoek in Doorn

Cursus vlinders en libellen

In twee avonden werden de vlinders en libellen die op de heuvelrug voorkomen voorgesteld. Het uitgangspunt van deze 'cursus' was vooral om de mensen enthousiast te maken voor deze soortgroepen. Uiteraard werd ook aandacht besteed aan de herkenning, maar belangrijkste was het om de deelnemers te laten zien hoe mooi de dieren zijn, hoe prachtig hun levenscyclus in elkaar zit en dat er in Nederland (helaas) maar zo weinig soorten voorkomen dat men daar binnen korte tijd goed in thuis is. Dat bleek ook te werken, want een korte enquête onder de deelnemers gaf aan dat men veel meer op vlinders en libellen was gaan letten. Helaas was het de afgelopen zomer geen vlinderweer en veel mensen noemden dat als reden voor het feit dat ze nog niet zoveel onderzoek hadden gedaan op de Heuvelrug.

worden. Maar het kost meer tijd en energie om echt een goede club vrijwilligers op te bouwen en te zorgen dat deze vrijwilligers effectief, daar waar ze het hardst nodig zijn, worden ingezet. Zoals Rein Zwaan (Boswachter Staatsbosbeheer) aangeeft; "We hebben A gezegd, maar B moet nog volgen".
Het initiatief is duidelijk voor herhaling vatbaar en de geïnvesteerde tijd zeker waard. Harry Weijs (Het Utrechts Landschap) benadrukt nog eens extra het grote belang van vrijwilligers voor het natuurbeheer: "De vrijwilligers zijn ontzettend betrokken bij het gebied en geven vaak ook nog eens goede beheeradviezen".
Ook in andere regio's waar vrijwilligers moeilijk te vinden zijn, kan samen werven en scholen bijdragen aan het opbouwen van een goede club vrijwilligers. Het is dan belangrijk om van te voren de wensen voor de komende jaren van de verschillende beheerders goed op een rij te zetten, en ook na de wervingsactie samen te blijven werken. Samen met de vrijwilligers af te stemmen wanneer welke gebieden onderzocht worden en mogelijk een roulatieschema voor de verschillende gebieden op te stellen.<

Nienke van der Ploeg en Kars Veling
kars.veling@vlinderstichting.nl

Natuuronderzoek is leuk, maar ook nuttig!

Er vindt veel natuuronderzoek plaats in Nederland. En vaak wordt dat door vrijwilligers uitgevoerd. Vogelaars die om 04.30 uur de broedvogels in hun plot komen tellen, mycologen die in het najaar twee weken vrij nemen om een bosgebied voor paddenstoelen in kaart te brengen en vlinderaars die elke week in het gebied komen om hun vaste route te tellen. Deze natuurtellers vinden het heerlijk om hun vrije tijd in de natuur door te brengen. Ze doen het voor hun lol. Maar voor veel vrijwilligers wordt het nog veel leuker als blijkt dat met hun bevindingen de soorten waarnaar ze kijken beter beschermd worden. Als blijkt dat die broedplaats van ringslangen netjes gespaard is bij de werkzaamheden, dat er kleinschalig is gekapt op dat bospad waar het veel te donker werd voor het bont dikkopje of dat de klokjesgentianen bij plagwerkzaamheden netjes gespaard zijn. Een goed samenspel tussen vrijwilliger en beheerder kan voor beide partijen dan ook zeer bevredigend en stimulerend zijn.

PGO's en VOFF

Veel vrijwilligers geven hun waarnemingen door aan PGO's: Particuliere Gegevensbeherende Organisaties. De PGO's zijn per soortgroep georganiseerd zijn en verzamelen gegevens van alle in Nederland voorkomende soorten planten en dieren. Deze kennis wordt gebruikt in natuurbeleid en –bescherming, maar ook in onderzoek.
De tien PGO's in Nederland:

- Vereniging Vogelonderzoek Nederland (SOVON),
- Stichting Floristisch Onderzoek (FLORON),
- Bryologische en Lichenologische Werkgroep (BLWG) voor mossen en korstmossen,
- Stichting ANalyse Educatie en Marien Oecologisch ONderzoek (ANEMOON),
- Stichting Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland (RAVON),
- Zoogdiervereniging,
- European Invertebrate Survey (EIS) Nederland,
- Stichting TINEA voor kleine vlinders,
- Nederlande Mycologische Vereniging (NMV) voor paddenstoelen en
- De Vlinderstichting, voor vlinders en libellen
- De PGO's werken samen binnen de VOFF, de Stichting Veldonderzoek Flora en Fauna.